

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

СЪВЕТ НА ЕВРОПА

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО „ХРИСТОВА срещу БЪЛГАРИЯ”
(Жалба № 60859/00)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

7 декември 2006 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

07/03/2007

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44, § 2 на Конвенцията. Може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „Христова срещу България”,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), на заседание в състав:

Г-н. П. ЛОРЕНЦЕН, *Председател*,

Г-жа С. БОТУШАРОВА,

Г-н К. ЮНГВИЕРТ,

Г-н Р. МАРУСТ,

Г-н Ж. БОРРЕГО БОРРЕГО,

Г-жа Р. ДЖЕГЪР,

Г-н М. ВИЛИДЖЪР, *Съдиш*,

и Г-жа К. УЕСТЪРДИЙК, *Секретар на отделението*,

След като заседава при закрити врата на 13 ноември 2006 г., постанови следното решение, прието на по-горе указаната дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№ 60859/00) срещу Република България, подадена на 8 май 2000 г. в Европейския съд по правата на човека на основание на член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българската гражданка Ася Иванова Христова („жалбоподателка“).

2. Българското правителство (« Правителството ») се представлява от неговия агент, Г-жа М. Коцева, представител на Министерство на правосъдието.

3. На 21 януари 2005 г., Съдът реши да уведоми Правителството за жалбата. Позовавайки се на разпоредбите на член 29 § 3, Съдът реши да разгледа едновременно допустимостта и основателността на делото.

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО:

4. Жалбоподателката е родена през 1976 г. и живее в Търговище.

A. Наказателно производство срещу жалбоподателката

5. Жалбоподателката е арестувана на 28 декември 1996 г. Предявено ѝ е обвинение за серия измамни операции, извършени в периода от 1993 до 1996 г. Още същия ден е предявено обвинение и на съучастника ѝ (К.И.). Те са обвинени по-конкретно, че са измамили шестдесетина човека, на които са обещали да намерят работа в

чужбина срещу известна сума пари. От друга страна, те са обвинени в извършване на незаконно прехвърляне на недвижими имоти.

6. Двамата съучастника вече са били изслушани на 20 декември 1996 г., по повод отправените им обвинения.

7. По време на следствието, жалбоподателката е обвинена и за фалшифициране и използване на фалшифицирани документи, както и за определени нарушения на входно-изходния режим при влизане и напускане на българската територия. Някои от деянията, в които е обвинена, са извършени в Унгария, Словакия и Полша.

8. На К.И. е предявено обвинение за серия от кражби, извършени на територията на няколко държави, включително бившата югославска република Македония, Хърватска, Унгария, Австрия и Полша, както и за сексуално насилие и агресия.

9. В рамките на следствието са разпитани повече от сто и двадесет свидетели. Освен това са назначени медицински, психиатрични и икономически експертизи.

10. В момента на повдигането на обвинението, жалбоподателката, снабдена с фалшиви словашки документи за самоличност, дава фалшиво име на разследващите власти. Самоличността ѝ е установена на 27 януари 1997 г.

11. Жалбоподателката е разпитана на 28 декември 1996, 9, 20 и 28 януари, 19 и 25 февруари, 19 и 28 март, 2, 10, 14, 22 и 25 април, 2, 7, 9, 13 и 23 май, и 6, 13 и 25 юни, 18 юли, 15 август и 29 септември 1997 г. Към тази дата, жалбоподателката е поканена и да се запознае с елементите по делото.

12. Междувременно на 7 юли 1997, нейният съучастник избягва от специализираната болница, където е задържан. Публикувано е обявление за национално издирване ; К.И.е задържан през септември 1998 г.

13. С постановление от 29 септември 1997 г., следователят, на който е поверен случая, предлага връщане на делото за гледане в съда. На 24 октомври 1997 г., прокуратурата връща преписката за допълнителни следствени действия, като дава конкретни указания по отношение на следствените действия, които да бъдат извършени и настоява да бъдат разпитат всички жертви на престъпленията, в които са обвинени обвиняемите.

14. На 13 август 1998 г., жалбоподателката е поканена да се запознае с елементите по делото. На следващия ден следователят предлага връщане на делото за гледане от съда.

15. С постановление от 7 октомври 1998 г., Софийска градска прокуратура връща случая за допълнително разследване с мнението, че някои от обвиненията трябва да бъдат уточнени и някои от свидетелите трябва да бъдат повторно разпитани. Освен това, предвид различните версии на изложените от съучастниците факти, следователят трябвало да извърши и очна ставка.

16. На 23 април 1999 г., следователят предлага още веднъж връщане на делото в съда за ново гледане; на 24 юни 1999 г., Софийска градска прокуратура постановява връщането на преписката по случая, констатирайки, че обвиняемите не са били надлежно уведомени за законовото основание на повдигнатите им обвинения. След като тази формалност била изпълнена, на 21 септември 1999 г. следователят предава преписката по случая на прокуратурата и предлага връщане на делото за гледане в съда.

17. На 18 април 2000 г. е изготвен обвинителният акт и обвиняемите са изправени пред Софийски градски съд. Първото съдебно заседание е насрочено за 30 ноември 2001 г.

18. На 30 ноември 2001 г., при докладване на делото, се изтъква нередовното призоваване на някои свидетели, живущи в чужбина. На 28 февруари 2002 г., съдебното заседание е отложено поради същите причини.

19. На 30 април 2002 г., делото отново е отложено поради нередовно призоваване на някои от свидетелите, живущи в Словакия, тъй като Министерство на правосъдието на Словакия все още не било успяло да се свърже със засегнатите лица.

20. На 28 юни 2002 г., делото е отложено, поради нередовно призоваване на някои свидетели.

21. Едно друго съдебно заседание се състояло от 14 до 25 октомври 2002 г.; съдът изслушал повече от шестдесет свидетеля.

22. Още едно съдебно заседание се състояло на 23 април 2003 г. Лекарите - вещи лица – представили своята експертиза относно травмите, претърпени от една от жертвите на К.И. Освен това бил разпитан още един свидетел.

23. На 26 юни 2003 г. са изслушани психиатрите, назначени за вещи лица по делото, които прегледали обвиняемите. Един лекар – вещо лице – и двама свидетели също са разпитани. Съдът констатира неявяването на някои от редовно призованите свидетели, налага им глоби и постановява да бъде осигурено тяхното присъствие за следващото съдебно заседание, ако се наложи дори със съдействието на силите на реда.

24. От 30 септември до 2 октомври 2003 г. се провежда последното съдебно заседание; един свидетел е разпитан и съдебният състав се събира да заседава по произнасяне на решението.

25. С решение от 7 октомври 2003 г., съдът признава жалбоподателката за виновна по шест пункта на обвинението, констатира наличието на няколко смекчаващи вината обстоятелства, прилага разпоредбите, приложими за съвкупност от нарушения и постановява решение за три години и осем месеца лишаване от свобода. Периодът на временната мярка задържане под стража на жалбоподателка се прехвърля към присъдата /така пише transferred/.

26. На 21 октомври 2003 г., жалбоподателката обжалва решението, като моли за намаляване на присъдата на три години, седем месеца и

десет дни – период, съответстващ на времето прекарано във временния арест.

27. На 24 юни 2004 г., датата на първото съдебно заседание е насрочена за 15 ноември 2004 г. На 11 ноември 2004 г., жалбоподателката е уведомена, че делото е отложено за 13 декември 2004 г.

28. По време на заседанието от 13 декември 2004 г., съставът на съда заседава по делото. С решение от 22 март 2005 г., Софийски апелативен съд отменя част от обжалваното решение, без да променя присъдата на заинтересованата.

29. На неуточнена дата през 2005 г., жалбоподателката подава молба за обжалване пред Касационния съд

30. На 8 декември 2005 г. се провежда съдебно заседание; съдебният състав заседава по делото и с решение от 23 март 2006 г. Върховният касационен съд намалява с двадесет дни присъдата „лишаване от свобода” на жалбоподателката.

Б. Мярката „задържане под стража” на жалбоподателката

31. Жалбоподателката е арестувана на 28 декември 1996 г.

32. На неуточнена дата през 1998 г., жалбоподателката сезира Софийския районен съд с молба за временното ѝ освобождаване. На 23 октомври 1998 г., молбата ѝ е отхвърлена с мотива, че съществува реален риск тя да избяга, да се укрие и да извърши нови престъпления, предвид факта, че жалбоподателката няма постоянен адрес и веднъж вече се опитала да се укрие от съдебните власти.

33. На неуточнена дата през 1999 г., жалбоподателката сезира Софийски градски съд с молба да бъде освободена, в която молба тя твърди, че срокът на задържането ѝ надвишава максималния предвиден за това срок в Наказателно-процесуалния кодекс. С решение от 13 май 1999 г., съдът постановява освобождаването на заинтересованата, при условие, че бъде внесена гаранция. Решението си съдът мотивира предимно с факта, че жалбоподателката има малко дете, за което трябва да се грижи.

34. Размерът на гаранцията е определен на 5 000 000 лева (около две хиляди и петстотин евро). Съдът счита, че тази сума е разумна, предвид сериозността на обвиненията и факта, че жалбоподателката няма постоянен адрес. Заинтересованата не заплаща гаранцията и остава в ареста.

35. На 27 август 1999 г., жалбоподателката подава пред Софийски градски съд нова молба за освобождаване. На 8 октомври 1999 г., заместник-председателя на съда отказва да разгледа жалбата ѝ с мотива, че решението на съда, определил гаранцията, не може да бъде обжалвано. Жалбоподателката се опитва да обжалва отново това решение. С писмо от 1-ви декември 1999 г. тя е информирана, че решението не може да бъде обжалвано.

36. На неуточнена дата през 2000 г., жалбоподателката подава в Софийски градски съд жалба, в която отново излага аргументите относно срока на задържането ѝ във временния арест и моли съда да бъде освободена, както и да ѝ бъде наложена най-леката мярка, предвидена от закона, а именно мярка за неотклонение „подписка” - забрана да напуска града по местоживеее без изричното разрешение на наказателните органи. Жалбоподателката изтъква, че не може да заплати сумата по гаранцията, тъй като не притежава лични доходи.

37. Молбата е разгледана на открито заседание на съда, състояло се на 18 февруари 2000 г. Становището на прокуратурата пред съда е да не бъде даден ход на жалбата с мотивите, че стойността на гаранцията е разумна, тъй като е много под сумите, с които жертвите ѝ са били измамени.

38. С решение от 18 февруари 2000 г., съдът отхвърля молбата, констатирайки че жалбоподателката е обвинена в няколко тежки престъпления и че е налице опасност тя да се укрие, предвид предходните ѝ опити да се укрие от съда и липсата на постоянен адрес. Той възприема, че сумата по гаранцията е минималната сума за такъв тип престъпления. Жалбоподателката обжалва решението, като моли съда да ѝ бъде наложена друга мярка, а именно домашен арест ; на 24 февруари 2000 г., Софийски апелативен съд отхвърля жалбата ѝ, като се позовава на мотивите на Софийски градски съд.

39. Междувременно, жалбоподателката сезира прокуратурата с молба за освобождаване, в която тя повтаря аргументите относно срока на задържането ѝ. С постановление от 22 февруари 2000 г., прокуратурата отхвърля молбата.

40. Жалбоподателката подава нови молби за освобождаване на 27 март, 23 април и 16 май 2000 г.

41. Едната от жалбите е разгледана от Софийски градски съд на 25 юли 2000 г. Пред съда, жалбоподателката декларира, че е невинна, че не е в състояние да заплати гаранцията и че желае да бъде освободена, за да може да се грижи за детето си. Съдът намалява сумата на гаранцията с мотива, че тя е прекалено завишена, предвид липсата на финансови възможности от страна на жалбоподателката. Новата сума е определена на 750 нови лева (около 330 евро).

42. Жалбоподателка обжалва. На 8 август 2000 г., Софийски апелативен съд отменя обжалваното решение и променя мярката за неотклонение „подписка” – без право да напуска града, в който живее, освен с предварителното разрешение на властите. Релевантните части на решението са следните :

« От елементите по делото излиза, че обвиняемата Христова е арестувана на 28 декември 1996 г. На 13 май 1999 г., Софийски градски съд променя мярката, целяща да гарантира явяването на обвиняемата, като я задължава да внесе гаранция на стойност 5 000 лева. Обвиняемата Христова не внася гаранцията. Вследствие на влизането в сила от 1-ви януари 2000 г., на изменението на Наказателно-процесуалния кодекс, прокуратурата се задължава служебно да предприеме промяна на мярката, целяща гарантирането на явяването на

обвиняемата Христова, предвид че последната все още била в ареста, тъй като не била внесла гаранцията. Единствената мярка, която може да бъде наложена при подобни случаи е „налагане на мярка неотклонение от града по местоживеење“, защото това е единствения случай, при който законът не предвижда никакво условие за незабавното освобождаване на задържания, съгласно член 152, алинея 5. Следователно, съдът от първа инстанция е постановил незаконосъобразно решение, независимо от това, че е намалил стойността на гаранцията. »

43. Жалбоподателката е освободена на 15 август 2000 г.

В. Условия в ареста и здравословно състояние на жалбоподателката

44. По време на арестуването ѝ, жалбоподателката се възстановява от мозъчна контузия ; тя е направила опит за самоубийство една седмица преди налагането на мярката „временно задържане под стража“. По време на първите шест седмици от ареста ѝ, тя е лекувана в болницата. Впоследствие, тя е преместена в помещенията на Софийска следствена служба ; останала там до 15 август 1998 г., като впоследствие е преместена в Сливенския затвор.

45. Жалбоподателката посочва, че не е ползвала редовно правото си на разходки и съответните медицински грижи, както и че не е имала достъп до естествена светлина, когато е била задържана в помещенията на Софийска следствена служба (февруари 1997 г. - август 1998 г.).

Г. Други релевантни факти

46. В момента на арестуването на жалбоподателката, същата не разполагала с официални документи, удостоверяващи, че е майка на детето си, тогава на възраст няколко месеца. На 6 януари 1997 г. следователят, на който бил разпределен случая, поверил грижите за детето на бащата на жалбоподателка.

47. Жалбоподателката посочва, че следователят многократно я заплашвал, че ще я лиши от родителски права с цел да изтръгне от нея признания. Според нея, тази ситуация продължила до месец юли 1998 г., когато тя получила родителските права с решение имащо силата на присъдено нещо.

48. На неуточнена дата, жалбоподателката сезира Софийска градска прокуратура с жалба срещу следователя ; с писмо от 15 септември 1998 г. тя е уведомена за отхвърлянето на жалбата ѝ с мотива, че твърденията ѝ не съвпадат с елементите по случая. Постановлението е потвърдено и от Софийска апелативна прокуратура на 17 ноември 1998 г.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНИ ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Максимална присъда, която жалбоподателката е можела да получи

49. На основание на член 212, алинея 4 от Наказателния кодекс, в редакцията му в сила в момента на настъпване на фактите, фактът, че се използват фалшиви документи с цел придобиване на движимо имущество, собственост на друго лице, се наказва с присъда от десет до двадесет години лишаване от свобода, когато стойността на имуществото е значима и когато става дума за изключително тежко престъпление.

Б. Налагане на жалбоподателката на мярка „временно задържане под стража“ съгласно Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 (кодексът е променен от 29 април 2006 г.)

1. Временно задържане под стража

50. Член 152 от Наказателно-процесуалния кодекс в редакцията му от 1974 г. (НПК) към момента на настъпване на фактите, предвижда налагане на мярка „временно задържане под стража“ на лицата, обвинени в престъпление, за което се предвижда присъда „лишаване от свобода“. За тежките предумишлени престъпления, т.е. за тези, които се наказват с присъда по-голяма от пет години, задържането под стража е автоматично, освен ако няма никаква опасност от бягство, възпрепятстване на следствените действия или извършване на ново престъпление. За другите престъпления, задържането под стража се постановява единствено, когато има вероятност от извършване на такова деяние.

51. Мярката „задържане под стража“ може да бъде постановена от прокурор или от следовател от следствените служби към прокуратурата или от дознател от българската полиция. Тези органи изпълняват едновременно функциите на власт, която правно квалифицира фактите и, впоследствие, определя дали става дума за тежко или по-леко предумишлено престъпление.

2. Продължителност на временното задържане под стража

52. Член 152, алинея 3, въведен чрез изменение, влязло в сила от 14 август 1997 г., ограничава до една година срока на мярката временно задържане под стража на етапа на предварителното следствие, освен в случай на престъпления, които се наказват с присъда над петнадесет години лишаване от свобода, доживотен затвор или смъртна присъда, за които този срок би могъл да достигне до две години.

53. Параграф 4а от окончателните разпоредби на НПК, уточнява, че за арестите, чиято начална дата е 12 август 1997 г., установените от член 152, алинея 3 срокове започват да течат след тази дата.

54. Съдебната практика е такава, че по правило двугодишният срок се прилага от момента, в който обвинението се отнася до престъпление, за което се предвижда едно единствено от упоменатите наказания, например присъда лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години. Става ясно, че има разминаване в тълкуванията по отношение прилагането на максималния срок за случаите, в които, както между впрочем и в настоящото дело, обвинението касае престъпление, за което се предвижда присъда лишаване от свобода, чийто минимум се ситиуира под, а максимума над определения срок. При все това, тълкуването, според което двугодишният срок се прилага от момента, в който се констатира, че престъплението, в което е обвинено лицето, се наказва с присъда, чийто минимум е под този срок, изглежда е било най-често използваната практика (справка Екатерина Трендафилова, «Измененията на НПК от 1999 г.», издателство „Сиела“, София, 2000, стр. 184).

55. Тази разпоредба е променена с изменение, влязло в сила на 1-ви януари 2000 г., в смисъл че срокът от две години се прилага по отношение на престъпленията, за които се предвижда присъда, която не би могла да бъде по-малка от петнадесет години лишаване от свобода или доживотен затвор.

56. Член 152, алинея 5, въведен с изменение, влязло в сила на 1-ви януари 2000 г., гласи следното :

« При изтичане на сроковете, предвидени в алинея 4 [бивша алинея 3] задържаното лице бива освободено незабавно с постановление от прокуратурата. »

3. Съдебен контрол по отношение на временното задържане под стража

57. В момента на арестуването на жалбоподателката, член 152 алинея 5 предвижда за всяко задържано лице възможността незабавно да сезира компетентния съд с жалба срещу налагането на мярката временно задържане под стража.

58. Член 152а от НПК, въведен с изменението, влязло в сила на 12 август 1997 г., предвижда правото на всяко лице, на което е наложена мярка временно задържане под стража, да подаде жалба пред съда срещу своето задържане. Съдът разглежда молбата на открито заседание след призоваване на страните, в тридневен срок, считано от получаването на молбата в канцеларията на съда. Считано от 1-ви януари 2000 г., решенията на първоинстанционния съд по жалбите могат да бъдат обжалвани.

59. Първи състав по наказателни дела към Върховния съд изразява становище, че когато той разглежда жалба срещу мярката задържане под стража, съдилищата нямат задължението да разглеждат въпроса

дали съществуват достатъчно доказателства в подкрепа на обвиненията срещу задържания. Те трябва да се ограничават до проверка на законността на задържането (опред. № 24 от 23.05.1995 г. н.д. № 268/95, ВС, III н.о., Сборник 1995, стр. 149).

60. При промяна на условията, задържаният има възможност да подаде нова жалба пред съда (член 152а, алинея 4 от НПК).

В. Гаранция

61. Член 150 от НПК предвижда, че обвиняемият може да бъде задължен да заплати гаранция, за да се гарантира явяването му на делото. Алинея втора от този член предвижда, че при определяне на сумата по гаранцията, съдът трябва да отчете финансовите възможности на обвиняемия. Алинея 5, в редакцията ѝ преди 1-ви януари 2000 г., гласи следното :

« При изменение на мярката за неотклонение от по-тежка в гаранция обвиняемият се освобождава след внасянето ѝ. »

62. По смисъла на четвърта алинея, член 150, в редакцията му в сила след 1-ви януари 2000 г.:

« При невнасяне на гаранцията, съдът може да наложи на обвиняемия по-тежка мярка (...) »

63. Член 152б от НПК, въведен с изменението влязло в сила от 1-ви януари 2000 г., предвижда :

« 1. Обвиняемият или неговият защитник може да поиска изменяване на взетата мярка за неотклонение задържане под стража.

(...)

3. Искането на обвиняемия или неговия защитник се прави чрез съответния орган на досъдебното производство, който е длъжен незабавно да уведоми прокурора и да изпрати делото на съда.

4. Делото се насрочва в тридневен срок от постъпването му в съда и се разглежда в открито заседание с участие на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Делото се разглежда в отсъствие на обвиняемия, ако заяви, че не желае да се яви, или довеждането му е невъзможно по здравословни причини.

(...).

8. Определението подлежи на жалба и протест пред съответния въззивен съд в тридневен срок.

(...)

12. Предходните алинеи се прилагат съответно и в случаите, когато обвиняемият е задържан поради невнасяне на определената от съда парична гаранция. »

Г. Деликтна отговорност на държавата

64. Законът от 1988 г. за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани предвижда в своя член 2, алинея 1 :

« Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от органите на дознанието, следствието, прокуратурата, съда и особените юрисдикции от незаконно:

1. задържане под стража, включително и като мярка за неотклонение, когато то е отменено поради липса на законно основание;

2. обвинение в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано;

3. осъждане на наказание по Наказателния кодекс или налагане на административно наказание, когато лицето бъде оправдано или административното наказание отменено; (...) »

65. Върховният касационен съд възприема становището, че държавата носи отговорност, когато даден обвиняем е освободен и когато наказателното преследване е преустановено поради недостатъчни доказателства, защото тези обстоятелства биха имали като последици със задна дата да лишат мярката „временно задържане под стража“ от нейното законово основание (справка реш. № 1122 от 17.06.2003, гр. д. № 893/2002, ВКС ; реш. № 859 от 10.09.2001, гр. д. № 2017/2000, ВКС). От друга страна, в едно скорошно решение, съдът изразява становището, че държавата носи отговорност, когато даден обвиняем не е освободен след изтичането на срока, предвиден в член 152 от НПК (справка реш. № 1144 от 20.06.2003, гр. д. № 904/2002, ВКС, IV г.о.).

66. Освен това, всеки, който претендира, че му е нанесена вреда, поради фактите, влизащи в приложното поле на закона от 1988 г. не може да претендира за обезщетение в приложение на общите правила на деликтната отговорност. Вдействителност, преобладаващата съдебна практика сочи, че Законът за отговорността на държавата е един специален текст, който противоречи на общия режим на гражданската отговорност (справка по-конкретно с реш. № 1370 от 16.12.1992, гр. д. № 1181/92, ВС IV г.о.).

ПРАВНИ ИЗВОДИ

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 1 НА КОНВЕНЦИЯТА

67. Жалбоподателката повдига обвинение на основание на член 5 § 1 с) от Конвенцията, който гласи :

« Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвидени от закона:

(...)

с) законосъобразен арест или лишаване от свобода, с цел да се осигури явяване пред компетентния съгласно закона орган по обосновано подозрение за извършено престъпление, или когато задържането обосновано може да се смята за необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление или да се укрие, след като е извършило престъпление; »

A. Относно допустимостта

1. Страните

68. Правителството мотивира неизчерпването на всички вътрешни средства за правна защита. То изтъква, че в решението му от 8 август 2001 г. Софийски апелативен съд експлицитно признава незаконния характер на задържането на жалбоподателката. Следователно, заинтересованата е имала възможност да подаде иск за обезщетение в приложение на член 2 от Закона относно деликтната отговорност на държавата, за да получи парично обезщетение за нанесените ѝ вреди.

69. Правителството отчита, в допълнение, че предвид сериозността на присъдите, които жалбоподателка е можела да получи, максималният срок на задържане в ареста е две години, и че при всички положения, считано от 13 май 1999 г., тя е задържана за това, че не е заплатила сумата по гаранцията. Тази възможност е предвидена в член 150 от НПК. Следователно, не се е налагало да бъдат прилагани максимално предвидените в член 152 от НПК срокове, като това важи до 1-ви януари 2000 г., дата на влизане в сила на изменението на кодекса, което включва задължението за прокуратурата да пусне на свобода всяко задържано лице при изтичане на максималните срокове и да определи срок за внасянето на гаранциите.

70. Жалбоподателката счита, че предвид това, че многократно е сезирала прокуратурата, съдилищата и министерство на правосъдието, тя надлежно е изчерпала възможностите за обжалване, които е имала. Несъмнено, Софийски апелативен съд в крайна сметка признава, че задържането ѝ е незаконно и постановява пускането ѝ на свобода, но решението му се отнася единствено до постановлението на Софийски градски съд от 25 юли 2000 г.

71. Освен това, тя оспорва тезата на Правителството, според която двугодишният срок е приложим в случая по делото. В действителност, при изтичането на едногодишния срок, наказателните органи променят обвиненията с единствената цел да я задържат в ареста.

2. Съдът

72. Съдът отбелязва, че оплакването се отнася до различни периоди от задържането на жалбоподателката, които той ще разгледа поотделно.

- а) периодът от 12 август 1998 г. (дата на изтичане на едногодишния срок, предвиден от член 152, алинея 3 от НПК от 1974 г.) до 12 август 1999 г. (дата на изтичане на двугодишния срок, предвиден в член 152, алинея 3 от НПК от 1974 г.)

73. Жалбоподателката счита, че е трябвало да бъде освободена на 12 август 1998 г., дата на изтичане на едногодишния срок, предвиден в член 152, алинея 3 от НПК, тъй като двугодишният срок не би могъл да бъде приложен по отношение на този случай.

74. Съдът припомня, че изразът « в следните случаи и по реда, предвиден от закона », залегнал в член 5 § 1, препраща в основното му тълкуване към българското законодателство и разпорежда да бъдат спазвани правилата по същество и процесуалните правила. Ако първа грижа на българските власти, и по-конкретно на съдилищата, е да интерпретират и прилагат вътрешното право, съвсем друго е, когато става дума за дела в които, предвид член 5 § 1, незачитането на вътрешното право води до нарушение на Конвенцията. В подобен случай, Съдът може и трябва да упражни известен контрол, за да се изясни дали вътрешното право е било наистина спазено (справка освен другите дела, *„Дуййеб срещу Холандия“* [GC], № 31464/96, §§ 44-45, 4 август 1999).

75. Съдът отчита, че член 152, алинея 3, във варианта му в сила по време на настъпване на фактите, гласи, че максималният срок на ареста е две години, когато обвинението касае престъпление, наказуемо с повече от петнадесет години лишаване от свобода, при доживотен затвор или смъртна присъда. Всъщност съдът вече констатира, че двугодишният срок се прилага от момента, в който стане ясно, че въпросното престъпление се наказва с една от тези присъди, по-конкретно с присъда „лишаване от свобода“, чийто максимум е над петнадесет години лишаване от свобода (справка *„Недялков срещу България“* (дек.), № 44241/98, 17 юни 2004 г.).

76. В действителност, едва след влизането в сила на 1-ви януари 2000 г. на изменение на кодекса, тази разпоредба е променена, така че да ограничава прилагането на двугодишния срок единствено по отношение на случаите, в които престъплението, в което лицето е обвинено, се наказва с присъда поне петнадесет години лишаване от свобода.

77. В случая, присъдата, която можела да получи жалбоподателката, била от десет до двадесет години лишаване от свобода. Максималната присъда била следователно около определения срок и имало основание да се прилага двугодишния срок.

78. В заключение, Съдът не може да приеме тезата на заинтересованата, според която вътрешните власти са повдигнали нови обвинения с единствената цел да попречат на освобождаването. Тези твърдения никак не съвпадат с елементите по делото, от което произтича, че прокуратурата е констатирала, че по отношение на фактите, в които е обвинена жалбоподателката, се прилага член 212, алинея 4 от Наказателния кодекс в редакцията му от 24 октомври 1997 г., или поне десет месеца преди 12 август 1998 г.

79. Оттук следва, че този период на задържане на жалбоподателката не е превишаване на максимално предвидените срокове в българския закон. В заключение, тази част от оплакването не трябва да бъде зачетена, тъй като тя е очевидно неоснователна, предвид разпоредбите на член 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

б) периодът на задържане на жалбоподателката в ареста след 12 август 1999 г. (дата на изтичане на двугодишния срок, предвиден в член 152, алинея 3 от НПК от 1974)

80. Жалбоподателката поддържа тезата, че този период от задържането ѝ в ареста е неправилен, защото тя е задържана там над максимално предвидените в случая срокове, поради факта, че не е била в състояние да внесе определената от Софийски градски съд на 13 май 1999 г. гаранция.

81. Относно изключението за неизчерпване на всички законови възможности за обжалване, на което се позовава Правителството, Съдът констатира, че в решението си от 8 август 2000 г., Софийски апелативен съд действително е признал незаконния характер на една част от наложената на заинтересованата мярка на задържане в ареста, считайки че тя противоречи на член 152 от НПК, в редакцията му в сила от 1-ви януари 2000 г.

82. При все това, Съдът отбелязва, че въпросното решение касае само една част на въпросния период - от 1-ви януари до 8 август 2000 г. Оттук Съдът счита за целесъобразно да не приеме изложеното изключение.

83. Съдът констатира също, че този аспект на оплакването не е явно необоснован по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Съдът отчита от друга страна, че същият не се противопоставя на нито един друг мотив за недопустимост. Следователно, Съдът намира за уместно да го обяви за допустим.

Б. По естество

84. Съдът припомня, че по отношение на въпроса за « редовността » на дадено задържане в ареста, Конвенцията препраща в основни линии към българското законодателство и установява задължението да се спазват принципите по същество, както и процесуалните принципи. Този термин налага, на първо място, задължението всеки арест или задържане да бъдат обосновани от гледна точка на българското право, но касае също и същността на закона ; той налага съвместимостта на законодателството с върховенството на закона – понятие, което е залегнало и е присъщо на всички членове на Конвенцията. Освен това, всеки акт на лишаване от свобода трябва да съответства на целта на член 5 : да защитава личността от произвола (справка, освен много други, „Амуур срещу Франция”, решение от 25 юни 1996 г., *Сборник с постановления и решения* 1996-III, стр. 850-851, § 50).

85. Съдът констатира, че жалбоподателката не е освободена на 12 август 1999 г., дата на изтичане на двугодишния срок. От решенията на съдилищата излиза, че в случая срокът не се прилага, тъй като жалбоподателката е задържана в приложение на член 150, алинея 5 от НПК за не плащане на определената от Съда гаранция на 13 май 1999 г. (справка параграфи 35, 38, 41 и 42).

86. Все пак, това не разрешава окончателно въпроса. Съдът трябва да разбере дали българският закон, в сила към момента на настъпване на фактите, е предоставял достатъчно гаранции за недопускане на каквато и да е опасност от произвол.

87. На първо място Съдът обръща внимание на факта, че въвеждането през 1997 г. на максималните срокове има за цел да накара разследващите органи да приключат предварителното следствие в разумни срокове или да освободят обвинения по време на производството. Тези цели отлично съвпадат с целите на член 5, в частност с тези, изложени в параграф трети.

88. В случая, Софийски градски съд преценява през май 1999 г., че задържането на жалбоподателката не е обосновано във връзка с обстоятелствата по делото и променя мярката като ѝ налага да заплати гаранция. Към този момент, предварителното следствие вече е приключило. При все това, поради факта, че не е могла да внесе гаранцията, заинтересованата е задържана в ареста за около една година и три месеца, от което излиза, че периодът на задържане е бил с една година повече от максималните срокове (справка параграфи от 34 до 43 по-горе).

89. Член 150, алинея 5 от НПК гласи, че когато освобождаването на дадено лице е подчинено на условията на внасяне на гаранция, то лицето не се освобождава преди да е заплатена гаранцията. Всъщност, дори това лице да продължава да бъде в ареста по смисъла на член 5 §

1 с), вътрешното право го счита за лице от различна категория, по отношение на което за периода на задържане няма ограничения.

90. Фактът, че прилагането на релевантните разпоредби на НПК е довело до резултата един обвиняем, чието задържане в ареста вече не се обосновава с фактите по делото и чието условно пускане на свобода е било постановено, да може да бъде задържан след изтичането на законните срокове, само по себе си буди тревога.

91. Към това се прибавя и липсата на достатъчни гаранции за защитата на жалбоподателката от едно произволно лишаване от свобода. Съдът отчита по този пункт, че алинея втора на член 150 от НПК гласи, че определяйки сумата на гаранцията, съдът е трябвало да отчете финансовото състояние на задържания. При все това, преди 1-ви януари 2000 г., лицата, задържани на основание на член 150, алинея 5 от НПК не могат да оспорват нито редовността на тяхното задържане в ареста, нито стойността на гаранцията. В случая, по време на един период, който не е за пренебрегване, жалбите на жалбоподателката дори не са били разгледани от съдилищата (справка, параграф 35).

92. Несъмнено, в решението си от 8 август 2000 г. Софийски апелативен съд признава, независимо че по различни мотиви, неправомерността на задържането на жалбоподателка след 1-ви януари 2000 г. При все това, излиза че считано от 12 август 1999 г. нейното задържане вече е било превишило максимално допустимите срокове. Всъщност, независимо, че лишаването ѝ от свобода през този период е било сметано за законосъобразно от вътрешното право, Съдът не може да не отчете факта, че съществуващата система не е предоставяла никаква гаранция срещу едно неоснователно и произволно задържане, противно на изискванията на член 5 § 1 (справка, *a contrario*, „Кемани срещу Франция“ (№ 3), решение от 24 ноември 1994 г., серия А по 296-С, стр. 88 и 89, § 45).

93. В заключение, Съдът констатира, че жалбоподателка е освободена едва седем дни след произнасяне на решението на Апелативния съд, постановяващ нейното освобождаване (справка параграф 43 по-горе), период, който трудно бихме могли да обосновем с изпълнението на нормално изискуемите административни формалности (справка „Лабита срещу Италия [GC], № 26772/95, §§ 170-172, ЕСПЧ 2000-IV). Правителството към настоящия момент не дава никакво обяснение, с което да оправдае това закъснение (справка „Николов срещу България“, № 38884/97, § 80, 30 януари 2003 г.).

94. Оттук следва, че по този пункт е налице нарушение на член 5 § 1.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

95. Жалбоподателката се оплаква от прекомерния срок на задържането ѝ във временния арест, който възлиза на около три

години и осем месеца. Тя се позовава на член 5 § 3 от Конвенцията, който гласи следното :

3. « Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1(с) на този член трябва своевременно да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, и има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда. »

А. Относно допустимостта

96. Съдът констатира, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Съдът отчита от друга страна, че същата в този си пункт не се противопоставя на нито един друг мотив за недопустимост. Следователно, Съдът счита, че следва да я обяви за допустима.

Б. По естество

97. Правителството поддържа тезата, че срока на задържането на жалбоподателката е разумен, предвид сериозността на престъпленията, в които тя е обвинена, както и предвид факта, че тя е опитала да се укрие от правосъдието преди арестуването ѝ на 28 декември 1996 г.

98. По отношение на размера на гаранцията, определена от Софийски градски съд, Правителството изразява становище, че тя е била разумна, предвид повдигнатите обвинения. Освен това, според него, става дума само за една минимална част от сумите, с които жалбоподателката е измамила жертвите в съучастие с нейния съучастник.

99. Жалбоподателката оспорва тази теза и изтъква, че тя нямала възможност за заплати гаранцията. Освен това, тя поддържа, че не е съществувал никакъв риск от бягство, оправдаващ нейното лишаване от свобода ; тя не е променяла постоянния си адрес от временното ѝ пускането на свобода и се е явила на всички насрочени съдебни заседания.

100. Съдът отчита факта, че жалбоподателката е била арестувана на 28 декември 1996 г. и че нейното задържане е приключило на 15 август 2000 г. Оттук следва, че периодът, който следва да бъде взет под внимание за нуждите на член 5 § 3, е продължил три години, седем месеца и деветнадесет дни.

101. Съдът припомня, че българските държавни власти са длъжни да съблюдават в даден случай, срокът на временното задържане под стража на дадено обвинено лице да не надвишава разумните граници. За тази цел, те следва да проучват всички обстоятелства, които са от такова естество, че да показват или отстраняват съществуването на истинско изискване от обществен интерес, което да оправдава, предвид презумпцията за невинност, дадено изключение от правилото

за зачитане на личната свобода. Това следва да бъде отчетено и в техните решения по повод временното задържане под стража.

102. Постоянният характер на основателните причини за съмнение по отношение на арестуваното лице, е едно условие *sine qua non* за редовността на задържането ѝ в ареста. При все това, след известно време, това вече не е достатъчно. Съдът трябва в този случай да прецени дали другите възприети мотиви от съдебните власти продължават да бъдат законовото основание за лишаването от свобода на лицето. По отношение на тези, които са « релевантни » и « достатъчни », той търси освен всичко останало и дали компетентните държавни власти са положили « особено усърдие » при водене на производството (справка, освен другите, предходно цитираното „Лабута“, §§ 152-153).

103. Съдът отчита, че в случая през целия спорен период са съществували основания за съмнение, че жалбоподателката ще извърши няколко криминални престъпления.

104. По отношение на оправдателните причини, цитирани по повод лишаването от свобода на Жалбоподателката, Съдът отбелязва, че до 1-ви януари 2000 г., член 152 българският Наказателно-процесуален кодекс от 1974 съдържа презумпцията, че временното задържане под стража е основателно за определени тежки престъпления, освен ако заинтересованото лице не успее да докаже, като грижата за доказването е негова, че всяка опасност от укриване, възпрепятстване на следствието или извършване на ново престъпление може да бъде изключена (справка *Илийков срещу България*, № 33977/96, §§ 79-83, 26 юли 2001).

105. Съдът поддържа становището си, че една система за автоматично налагане на мярката временно задържане под стража, сама по себе си противоречи на член 5 § 3 ; когато вътрешното законодателство предвижда презумпцията, както в случая по делото, Съдът трябва поне да провери дали властите са в състояние да докажат съществуването на конкретни факти, които оправдават незачитането на правото на лична свобода (предходно цитирано дело „Илийков“, § 84).

106. Той констатира, че на 23 октомври 1998 г. Софийски районен съд, сезиран вследствие на подадената от жалбоподателката жалба, констатира съществуването на реален риск от бягство и извършване на нови престъпления с мотива, че жалбоподателката няма постоянно местожителство и вече се е опитала да се укрие от правосъдието.

107. Съдът допуска, че предвид поведението на жалбоподателката по време на началния етап на следствието, по-конкретно отказът ѝ да се легитимира пред българските власти, изложените мотиви не са лишени от основание и биха могли да оправдаят задържането ѝ на първо време.

108. При все това, рискът от бягство и възпрепятстване на следствието неизбежно е намалявал с времето, до толкова, че през

април 1999 г. властите вече са били приключили с всички необходими следствени действия.

109. В действителност, това обстоятелство е било взето под внимание, тъй като на 13 май 1999 г. Софийски градски съд, сезиран отново от жалбоподателката, постановява освобождаването ѝ, при условие, че заплати гаранция. При все това, тъй като жалбоподателката не заплатила сумата по гаранцията, поради липса на средства, тя останала в ареста.

110. Съдът припомня, че размерът на такава гаранция трябва да бъде преценяван основно « по отношение на заинтересования, като се имат предвид неговите финансови възможности (...) и като цяло, на доверието, че перспективата на загуба на гаранцията (...) в случай на неявяване в съда би му повлияло като спирачка, способна да пресече у него всякакво желание за бягство » (справка *"Нюмайстър срещу Австрия"*, решение от 27 юни 1968 г., серия А № 8, стр. 40, § 14). Властите трябва да положат еднакво усърдие при определянето на гаранцията, както и при взимането на решение за задържането на дадено лице в ареста, като преценят дали това е или не е абсолютно необходимо (*"Иванчук срещу Полша"*, № 25196/94, § 66, 15 ноември 2001 г.).

111. В случая по делото обаче става ясно, че съдът не е отчетел финансовите възможности на заинтересованата, задържана от около две години и половина, без стабилна работа и с малко дете на нейна издръжка. Тези обстоятелства не са били взети под внимание по време на разглеждането на следващата ѝ молба за освобождаване, като съдебните инстанции са преценили, че сериозността на фактите, в които е обвинена, е определящ фактор за определянето на стойността на гаранцията (параграф 38).

112. Освен това, за един немалък период (май 1999-януари 2000), жалбоподателката не е имала възможност да поиска промяна на мярката и на стойността на гаранцията (справка, параграф 35).

113. Едва на 25 юли 2000 г. Софийски градски съд отчита, че тя е прекалено завишена, предвид липсата на финансови средства на жалбоподателката. Впоследствие, Апелативният съд е преценил, че дори тази сума е несъобразена в случая по делото. Заинтересованата следователно е останала задържана повече от една година и два месеца допълнително, поради невъзможността за внесе определената гаранция, след като съдът е констатирал, че вече няма причини, оправдаващи това задържане.

114. Предвид гореизложеното, Съдът счита, че българските власти не са посочили основателна причина за срока на задържането в ареста на жалбоподателката, нито релевантни и достатъчни доводи. При тези обстоятелства не е необходимо да се разглежда въпроса дали процедурата е била проведена с необходимата бързина.

115. Оттук следва, че е налице нарушение на член 5 § 3.

III. ОТНОСНО ТВЪРДЯНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

116. Жалбоподателката се оплаква от отказа на съдилищата да разгледат молбата ѝ за освобождаване от 27 август 1999 г. Тя се оплаква също и, че нейните жалби от 27 март 2000 г. и от 23 април 2000 г. не са били разгледани от съдилищата и че нейната жалба от 16 май 2000 г. не е била разгледана в кратки срокове.

117. Тя се позовава на член 5 § 4 от Конвенцията, който гласи :

« Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице. »

А. Относно допустимостта

118. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Съдът отчита освен това, че същото не противоречи на нито един мотив на недопустимост. Следователно, съдът намира за уместно да го обяви за допустимо.

Б. По естество

1. Относно оплакването по повод отказа на съдилищата да разгледат жалбите на жалбоподателката от 27 август 1999.

119. Правителството изразява становище, че жалбоподателката е имала възможност да обжалва своето задържане в ареста веднага с влизането в сила от 1-ви януари 2000 г. на изменение на Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г.

120. Жалбоподателката не представя становище по този пункт.

121. Съдът изтъква, че отказът е бил направен на основание на приложимите процедурни правила в сила по време на релевантния период, които не предвиждали, на етапа на предварителното следствие, възможността да се подава жалба пред съд срещу временното задържане под стража, когато същата е в резултат на неплащане на определената гаранция.

122. Тя припомня по този повод, че по смисъла на член 5 § 4, арестуваните или задържаните лица имат право на разглеждане от съда на спазването на процесуалните изисквания и изискванията по естество, необходими за « законността », по смисъла на член 5 § 1, на тяхното лишаване от свобода (справка "Броган и други срещу Обединеното кралство", решение от 29 ноември 1988, серия А № 145-В, стр. 34-35, § 65). Тази гаранция се прилага, независимо какви са мотивите за задържането и независимо дали същата е редовна или не по отношение на вътрешното право и член 5 § 1 ("Де Уайлд, Уумс и Версип срещу Белгия", решение от 18 юни 1971 г., серия А № 12, стр.

39-40, § 73 и, по-скоро, "Асенов срещу България", № 42026/98, § 77, 15 юли 2005 г.).

123. Съдът обаче констатира, че предвид нередностите на вътрешното право в сила по време на фактите, жалбоподателката е била лишена от правото на обжалване, гарантирано от член 5 § 4 на Конвенцията.

124. Оттук, Съдът счита, че е налице нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията, поради отказа на съдилищата да разгледат жалбата на Заинтересованата от 27 август 1999.

2. Относно оплакването по повод разглеждането на молбите за освобождаване от 23 март, 23 април и 16 май 2000 г.

125. Страните не изразяват становище по този пункт.

126. Съдът констатира, че не е възможно да се установи от наличната информация коя от трите жалби е разгледана от Софийски градски съд на заседанието на 25 юли 2000 г.

127. При все това, дори да приемем, че става дума за жалбата от 16 май 2000 г., срок от над два месеца между подаването на жалбата и нейното разглеждане от компетентната юрисдикция, не би могъл да се оцени като « кратък » по смисъла на член 5 § 4, когато, както в случая по делото, няма нито едно специфично обстоятелство, оправдаващо такова закъснение.

128. Към това се прибавя и факта, че Правителството към настоящия момент не е предоставило обяснение по повод пропуската на съдебните власти да проучат другите две жалби на заинтересованата.

129. Предвид изложеното, Съдът счита, че е налице нарушение на член 5 § 4 по този пункт на жалбата.

IV. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА 5 § 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

130. Жалбоподателката се оплаква също от това, че тя не е разполагала с възможности, които да ѝ позволят да получи обезщетение за нейното задържане извън предвидения срок в член 152, алинея 3, което тя счита за незаконно. Тя се позовава на член 5 § 5, който гласи следното :

„Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, има изпълняемо право на обезщетение.”

A. Относно допустимостта

131. Правителството се позовава на своите аргументи относно оплакванията на основание на 5 § 1 и поддържа тезата, че при липса на нарушение на тази разпоредба, оплакването на основание на член 5 § 5 се оказва явно необосновано.

132. Жалбоподателка подновява своето оплакване.

133. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Съдът отчита освен това, че същото не се противопоставя на нито един друг мотив на недопустимост. Следователно, Съдът счита, че трябва да го обяви за допустимо.

Б. По естество

134. Съдът отчита, че жалбоподателката се оплаква от нередностите във вътрешното право, допуснати по повод различните периоди от наложената ѝ мярка на временно задържане под стража. При все това, Съдът не счита за необходимо да разгледа въпроса дали заинтересованата е могла да получи обезщетение за нанесените ѝ вреди, поради незаконността на нейното задържане в ареста през всеки един от периодите, още повече, че някои пунктове от нейната жалба, позоваваща се на член 5 § 1, са били обявени за недопустими (справка параграфи от 74 до 80).

135. В действителност е достатъчно да се разгледа периодът след 12 август 1999 г. Констатирайки, че тази част от престоя в ареста на жалбоподателката противоречи на член 5 § 1, Съдът следва да определи дали вътрешното право, в сила по време на настъпване на фактите, предоставя на жалбоподателката възможността да получи обезщетение за нанесените ѝ вреди, на основание на член 5 § 5.

136. Съдът вече отчете, че Законът за отговорността на държавата предвижда право на обезщетение за дадена мярка на задържане, «отменена, поради липса на законово основание», позовавайки се по всяка вероятност на едно неправомерно задържане, съгласно вътрешното право (справка *„Божилев срещу България“*, № 45114/98, § 80, 22 декември 2004).

137. А той вече стигна до заключение, че решението на Софийския апелативен съд констатира нередовността само на една част от този период и че задържането в ареста от 12 август 1999 г. до 31 декември 1999 г., по всяка вероятност в съответствие с вътрешното право, се е дължало на несъвършенствата на съществуващата система по време на настъпване на фактите (справка параграфи от 87 до 92). Оттук, жалбоподателката не е имала право на компенсация по този пункт, на основание на горе упоменатия закон.

138. Освен това, Правителството не предоставя нито един пример, в който е било отсъдено обезщетение вследствие на решение със сила на присъдено нещо за незаконно задържане в ареста в приложение на въпросния закон, докато делото е приключило с присъда и лицето е било задържано в ареста въпреки постановлението за освобождаване (по отношение на състоянието на съдебната практика по това време, направете справка с *„Митев срещу България“*, № 40063/98, § 139, 22 декември 2004, което касае едно неокончателно съдебно решение).

139. Оттук, Съдът стига до заключението, че е налице нарушение на член 5 § 5.

V. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

140. Жалбоподателката се оплаква от срока на наказателното производство срещу нея. Тя се позовава на член 6 § 1, който в релевантните си части гласи следното:

„ Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения или основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд (...)”

A. Относно допустимостта

141. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Съдът отчита освен това, че същото не се противопоставя на нито един друг мотив на недопустимост. Следователно, то следва да бъде обявено за допустимо.

Б. По естество

142. Правителството счита, че срокът на съдебното производство е разумен, предвид всички обстоятелства по делото, а именно изключителната сложност на делото, което съдържа цяла серия от различни престъпления, извършени едновременно и на територията на няколко страни. То изтъква факта, че 129 лица са били призовани да свидетелстват и че следственото дело е съдържало от повече от тридесет тома.

143. Жалбоподателката не представя становище.

144. Съдът припомня, че в наказателните дела, периодът, който следва да бъде отчетен като « разумен срок » започва от момента, в който дадено лице се окаже « обвинено ». « Обвинението », по смисъла на член 6 § 1, може да бъде дефинирано « като официалното уведомление от страна на една компетентна власт за осъдителното й отношение, че лицето е извършило наказателно престъпление », идея, която съответства също и на понятието за « значимите последици » по отношение на положението на заподозрения (справка, по-конкретно, *”Екл срещу Германия”*, решение от 15 юли 1982 г., серия А, № 51, стр. 33, § 73).

145. В случая по делото, става ясно, че жалбоподателката е била разпитана по повод обвиненията на 20 декември 1996 г., или това са няколко дни преди налагането ѝ на мярката временно задържане под

стража. Оттук, тази дата трябва да бъде считана като начална дата на срока.

146. Производството е приключило с произнасянето на решението на Върховния касационен съд от 23 март 2006 г. Периодът, който следва да бъде отчетен, възлиза следователно на девет години, три месеца и три дни, и покрива предварителното следствие и три съдебни инстанции.

147. Съдът припомня, че разумният характер на срока на дадено производство се оценява според условията по делото и предвид критериите, прилагани във връзка с неговата съдебна практика, в частност сложността на делото, поведението на жалбоподателя и това на компетентните власти (*"Пелисие и Саси срещу Франция"* [GC], № 25444/94, § 67, ЕСПЧ 1999-II, и *"Портингтън срещу Гърция"*, решение от 23 септември 1998 г., *Сборник* 1998-VI, стр. 2630, § 21).

148. Съдът констатира, че в случая по делото обвиненията са по повод престъпление с широк обхват, които са засегнали множество лица, някои от които са извършени в чужбина. Няма никакво съмнение, че разследването на случая е изисквало извършването на следствени действия, включително и от комисията, назначена да извърши определените следствени действия. Освен това, съдът е изслушал десетки свидетели и вещи лица. Оттук става ясно, че делото е било много сложно от фактическа и правна гледна точка.

149. По отношение на поведението на жалбоподателката, Съдът не отчита елементи, сочещи, че нейното поведение е дало основание за каквото и да било закъснение.

150. Относно поведението на българските власти, Съдът отчита, че по време на предварителното следствие, чийто общ срок възлиза на около три години и четири месеца, няколко закъснения могат да бъдат определени, че са по вина на службите.

151. В действителност, следствието приключва три пъти, но прокурорът връща делото, поради нередовни процедурни действия или поради непълния характер на разследването, обстоятелства, които са по вина на властите и чийто повтарящ се характер не би могъл да се обясни единствено със сложността на делото. Тези връщания, както и сроковете от няколко месеца, които всеки път са били необходими на следователите, за да извършат действия, постановени от прокуратурата, са имали като последствие значително забавяне на производството. Впоследствие, изготвянето на обвинителния акт е отнело около седем месеца.

152. Към това се прибавят и материалите по преписката, а именно, че са разпитани сто и двадесет свидетели, и че е невъзможно да се определи на кои дати тези разпити са се състояли и кога медицинските, психиатричните и икономическите експертизи са били назначени, и следователно да се прецени дали делото е протекло редовно и ритмично.

153. Относно етапа на решението, Съдът отчита, че по време на гледането на делото от съда от първа инстанцията съдебните заседания са били насрочвани и провеждани на равни интервали и че съдът е взел мерки, за да осигури явяването на свидетелите.

154. Той счита, че не може да се обвини Софийски градски съд за отлагането на първите три заседания, като това му мнение е мотивирано от трудностите, срещнати при изпълнението на множеството действия на назначените по този повод комисии за доразследване (справка *"Нюмайстер"*, предходно цитирано, стр. 42, § 21). Едно отлагане по повод нередовното призоваване на някои свидетели, живущи в България все пак следва да бъде отчетено.

155. Съдът констатира също и, че единственото заседание на Апелативния съд се е състояло около една година и два месеца след подаването на жалбата на заинтересованата, което при дадените обстоятелства не би означавало разумно, предвид продължителността на производството, което вече възлизало на шест години.

156. С оглед предшестващото и предвид всички елементи, с които Съдът разполага, той счита, че срокът на спорното производство към този ден не отговаря на изискването за разумния срок.

157. Оттук, Съдът намира, че има нарушение на член 6 § 1.

VI. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

158. Жалбоподателката се оплаква от това, че тя не е била защитавана от адвокат по време на някои от разпитите, водени от следователя. Тя се позовава на член 6 § 3 с), който гласи следното :

„Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има минимум следните права:

(...)

с) да се защитава лично или да ползува адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието;”

159. Съдът отчита веднага, че жалбоподателката не е изложила това оплакване пред Касационния съд. Оттук следва, че жалбата ѝ в този пункт следва да бъде отхвърлена, поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, на основание на член 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията.

VII. ОТНОСНО ТВЪРДЯНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

160. В заключение, жалбоподателката се оплаква от условията в Софийската следствена служба и твърди, че е била жертва на морален

тормоз от страна следователя, който често я заплашвал да ѝ отнеме дъщерята.

161. Жалбоподателката се позовава на член 3, който гласи :

„Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание.”

162. Съдът отчита, че задържането на жалбоподателката в ареста на Софийска следствена служба е приключило на 15 август 1998 г., датата, на която тя е била прехвърлена в затвора в Сливен.

163. От друга страна, той констатира, че жалбоподателката е получила попечителство над дъщеря си с решение, имащо сила на присъдено нещо най-късно през юли 1998 г.. В заключение, последното оплакване, подадено от жалбоподателката срещу следователя е било отхвърлено от прокуратурата на 17 ноември 1998 г.

164. Тъй като спорните факти са настъпили повече от шест месеца преди подаването на жалбата, на 8 май 2000 г., оплакванията трябва да бъдат отхвърлени като подадени извън срока, в приложение на член 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията.

VIII. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

165. По смисъла на член 41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

166. Жалбоподателката претендира за обезщетение от 150 000 евро за нанесените и нематериални вреди.

167. Правителството счита, че сумата по претенцията е прекомерно голяма и моли Съда да вземе предвид обичайно присъжданите при такъв тип дела суми.

168. Съдът счита, че има основание да се присъди на жалбоподателката сумата от 4 500 евро за нанесените ѝ нематериални вреди

Б. Разноски по делото

169. Тъй като жалбоподателката не е изложила претенции да ѝ бъдат изплатени евентуалните разноски, направени пред българските съдебни власти и по съдебното производство пред Съда, Съдът не ѝ присъжда сума по този пункт.

В. Лихва за забава

170. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да е базирана на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към които следва да се добавят три процентни пункта.

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД ГОРЕПОСОЧЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО,

1. *Обявява* жалбата за допустима в частта ѝ, основаваща се на член 5 § 1, относно периода на задържане след 12 август 1999 г., и член 5 §§ 3 и 5 и на член 6 § 1, и за недопустима за остатъка от претенцията ;
2. *Установява* нарушение на член 5 § 1 от Конвенцията относно периода на задържане след 12 август 1999 г. ;
3. *Установява* нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията, поради срока на задържането ;
4. *Установява* нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията, поради невъзможността на жалбоподателката да подаде жалба срещу своето задържане от 19 май до 31 декември 1999 г., както и поради пропуската на българските юрисдикции да разгледат жалбите от 23 март, 23 април и 16 май 2000 г. в кратки срокове ;
5. *Установява* нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията, поради невъзможността за жалбоподателката да получи обезщетение за причинените ѝ вреди, поради факта на нередовното ѝ задържане ;
6. *Установява* нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията, поради продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателката ;
7. *Постановява*
 - а) че ответната държава следва да заплати на жалбоподателката в тримесечен срок от датата на влизане на решението в сила, съгласно член 44, § 2 от Конвенцията сумата от 4 500 ЕВРО (четири хиляди и петстотин евро), които да бъдат конвертирани в български лева към датата на плащането, като обезщетение за нанесените ѝ вреди, плюс всяка сума, която би могла да бъде дължима като данък върху тази сума ;
 - б) от датата на изтичане на гореспоменатите три месеца до разплащането, ще се дължи проста лихва върху сумата при ниво, равно на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка по време на просрочения период плюс три процентни пункта;

8. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателката за обезщетение по справедливост.

Изготвено на френски език и известно писмено на 7 декември 2006 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия УЕСТЪРДИЙК
Зам. Секретар на отделението

ПИЪР ЛОРЕНЦЕН
Председател